

Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi
Sakarya University Journal of Education Faculty

e-ISSN: 2717-6401

Yetişkinlerin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları Ölçeği: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması

Ayşe Nur Yiğitce*, Şener Şentürk**

Makale Bilgisi	ÖZET
<i>Geliş Tarihi:</i> 28.10.2023	Bu çalışmanın amacı Özgen ve arkadaşları (2020) tarafından ortaokul öğrencilerine yönelik geliştirilen dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algı ölçeğinin yetişkinlere yönelik uyarlamasının yapılmasıdır. Araştırmanın çalışma grubu 18 yaş üstü aralığında olan 506 yetişkin bireyden oluşmuştur. Veriler iki aşamada toplanmıştır. İlk olarak pilot uygulama için 30 yetişkin bireyden; ikinci aşamada doğrulayıcı faktör analizinin yapılması için 476 yetişkin bireyden veri elde edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde üç faktör 17 maddeden oluşan ölçeğin orijinal faktör yapısı korunmuş, 3 madde haricinde maddeler aynı faktörlerde yer almıştır. DFA ile elde edilen bulgular uyum indekslerinin yeterli düzeyde olduğunu göstermiştir. Uyarlanan ölçeğin güvenilirlik ve madde analizleri neticesinde; güvenilirlik için bakılan cronbach alpha katsayısı DFA için .831 olarak hesaplanmış, maddelerin amaca hizmet etme düzeyleri için analiz edilen madde toplam korelasyonu ve maddelerin ayırt ediciliği için %27 üst grup ve %27 alt grup hesaplanarak aralarındaki farka bakılmıştır. Yapılan analizler neticesinde uyarlanan ölçeğin yetişkinlerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarını ölçmek için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
<i>Kabul Tarihi:</i> 17.12.2023	
<i>Basım Tarihi:</i> 29.12.2023	
Anahtar Kelimeler: Dijital Değerler, Ahlaki Değer, Ölçek Geliştirme, Dijitalleşme, Ölçek Uyarlama	
doi: 10.53629/sakaefd.1382556	Makale Türü: Araştırma Makalesi

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Samsun-Türkiye, a.nurselcukk@gmail.com, ORCID: 0009-0001-7710-4487

** Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Samsun-Türkiye, sener.senturk@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0672-7820

Kaynakça Gösterimi: Yiğitce, A.N. & Şentürk, Ş. (2023). Yetişkinlerin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları Ölçeği: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 220-233. doi: 10.53629/sakaefd.1382556

Citation Information: Yiğitce, A.N. & Şentürk, Ş. (2023). Adults' Perceptions of Moral Values in Digital Environment Scale: Validity and Reliability Study. *Sakarya University Journal of Education Faculty*, 23(2), 220-233. doi: 10.53629/sakaefd.1382556

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License.

Adults' Perceptions of Moral Values in Digital Environment Scale: Validity and Reliability Study

Article Information	ABSTRACT
<i>Received:</i> 28.10.2023 <i>Accepted:</i> 17.12.2023 <i>Published:</i> 29.12.2023	The aim of this study is to adapt the perception scale for moral values in the digital environment developed by Özgen et al. (2020) for middle school students for adults. The study group of the research consisted of 506 adults aged 18+. Data were collected in two stages. First, data were obtained from 30 adult individuals for pilot application; in the second stage, data were obtained from 476 adult individuals for confirmatory factor analysis. As a result of the analyses, the original factor structure of the scale consisting of three factors and 17 items was preserved, and except for 3 items, the items were included in the same factors. The findings obtained with CFA showed that the fit indices were adequate. As a result of the reliability and item analyses of the adapted scale, the cronbach alpha coefficient for reliability was calculated as .831 for CFA, the item-total correlation analyzed for the level of serving the purpose of the items and the 27% upper group and 27% lower group for the discrimination of the items were calculated and the difference between them was examined. As a result of the analyzes, it was concluded that the adapted scale is a valid and reliable measurement tool for measuring adults' perceptions of moral values in the digital environment. Keywords: Digital Values, Moral Values, Scale Development, Digitalization, Scale Adaptation doi: 10.53629/sakaefd.1382556
	Article Type: Research Article

1. GİRİŞ

Değer kavramı, günlük hayatta kullandığımız fakat tanımını tam olarak yapamadığımız inanç, duygu ve tutumlar bütünüdür. Bir eşyanın maddi karşılığını ifade ederken de kullanılan kavram, sosyal bilimlerde soyut ve manevi bir anlam da taşımaktadır (Bozkurt, 2019; Şahin, 2013). Hayatımıza yön veren, davranışlarımızı şekillendiren inançlar, değerleri oluşturmaktadır (Bozkurt, 2019). Değere yüklenen anlam, yapılan tanımlamalar tarihte değişkenlik göstermiştir. Sokrates ve Kant değeri akılla ilişkilendirirken (Balanuye ve Çetin, 2015), Moore sezgi ile, Locke duygu, haz ve mutluluk ile, Weber bireyin dünyayı nasıl algılandığı ile (Min, 1998), Güngör ise din psikolojisi ve çevrenin etkisiyle ilişkilendirmiştir (Deniz ve Karagöl, 2018; Korkmaz, 2014; Korkmazgöz, 2019). Tarih boyunca, değerlerin keşif mi yoksa sonradan icat edilmiş bir ürün mü olduğu konusu sürekli olarak tartışma konusu olmuştur (Hallinan, Kim, Mizoraki, Scharlach, Trillo ve Thelwall, 2021). Ancak geçmişten günümüze bakıldığında A. MacIntyre'nin söylediği gibi "düşüncelerin doğal bir keşfi olan değerler deneyimsel bir süreci kapsamaktadır" (Akt. Balanuye ve Çetin, 2015). Doğuştan gelen değerler; sevgi, saygı, dürüstlük, merhamet gibi kavramlardan oluşurken, sonradan edinilen icat ürünü olarak adlandırılan değerler ise alışkanlıklar, kültürel miras, giyim tarzı, hobiler, örf ve adetler gibi kavramlardan oluşmaktadır (Parankimalil, 2015).

Değerler, toplumların süreklilik kazanmasında yapı taşı görevi görmektedir. Toplumdan ayrı düşünemeyen değerlerin çağa ayak uyduramaması durumunda toplumsal gelişim ve kalkınmanın olumsuz etkileceği söylenebilir. Korkmaz'a (2014) göre değerler standart hale getirilmiş davranış şekilleridir. Soyut bir kavram olarak görülen değer kavramı davranışa dönüştürülerek somut hale gelir (Şahin, 2013). Bireyin davranışlarında yol gösterici olan, olaylara verdiği anlamı şekillendiren değerler toplum sağlığını büyük ölçüde etkilemektedir (Balaman, 2015; Balanuye ve Çetin, 2015; Werneck, 1998). İyi ve kötü standartlarını kendi ahlaki değerler sistemine göre belirleyen toplum, bireyin de uyum göstermesine bağlı olarak kendisini devam ettirir. Değerler sadece geçmiş zamanla kurulan bağı ya da neslin devamlılığını sağlamaz, bunun yanında şimdiki zamanda da toplumsal düzeni sağlayarak bireysel ve toplumsal yapıyı korur. Yol gösterici olma özelliği sayesinde bireye yaşamı boyunca rehberlik edebilen değerler, bireyi topluma hazırlar ve iyi bir yaşam sürmesini sağlar. Bireyin benimsediği inançlar alışkanlık haline getirilerek toplumsal uyum gerçekleşir. Değerler; "aidiyet kazanma, kendini gerçekleştirme, saygınlık kazanma, yaşamda var olma gibi konularda bireye yardımcı olur" (Bozkurt, 2019). Toplumsal ve bireysel uyum, çatışmaların sağlıklı çözülmesi, verimli iletişim, sosyal düzen değerlerin faydaları

arasında gösterilebilir (Balaman, 2015). Değerler öğretilirken kullanılan farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunlar ahlaki değerleri içine alan ahlaki eğitim yaklaşımı; bireylerin iyi ve kötü, doğru ve yanlış ayırt etmesini sağlar. Ahlak toplumsal düzeni sağlayan, bireylerin hangi eylemleri gerçekleştirip hangi eylemleri gerçekleştirmemesi gerektiğine karar veren, toplumsal düzeni sağlayan yasa, kural, norm gibi kurallar bütünüdür. Ahlaki değerlerin varlığı toplumun bir arada, huzur içinde yaşamasına yardımcı olmaktadır (Akbaş, 2008). Toplumun bir bütün haline getiren bireyler, ahlaki değerler sayesinde aralarında bağ kurar. Kuşaklar arası farklılıklar bu şekilde ortak noktalarda buluşabilir ve toplumsal huzur sağlanır. Tam tersi durumlarda ise toplumda hakimiyet kuran kaos ve kriz ortamları toplumun ruh sağlığını olumsuz etkilerken kuşaklar arası kopuklukları da beraberinde getirir (Çepni, 2020).

Dijitalleşmenin etkisiyle toplumlarda yaşanan bilgi paylaşımı, sosyalleşme ve iş yaşamının değişmesindeki hız; değer, inanç ve tutumların değişmesine zemin hazırlamıştır. Toplumsal kalkınmanın ve toplumların devamlılıklarının mekanikleşmeden insanca devam edebilmesi günümüz dijital toplumlarında değerleri daha önemli hale getirmiştir. Çünkü kalkınma ve devamlılık sadece endüstriye bağlı ekonomik büyüme ile sağlanmaz. Bunun yanında; nitelikli birey, toplumsal uyum, sürdürülebilir hedeflerin gerçekleştirilebilmesi, inovatif kimlikler ve insancıl değerler de kalkınmanın temelini oluşturmaktadır (Şentürk, 2019). İstenilen bu niteliklere sahip birey yetiştirme hem bireyin hem toplumun refahı, geleceği, kimliği açısından kritik öneme sahiptir (Akbaş, 2008; Karacaoğlu, 2018; Kurtuluş Erden ve Uslupehlivan, 2017). Bu noktada karşımıza dijital ortamda yer alan ahlaki değerler çıkmaktadır. Dijital ortamda yer alan ahlaki değerler, dijitalleşmenin gelişmesine bağlı olarak ortaya çıkmış bir kavramdır. Gerçek yaşamda yer alan merhamet, yardımseverlik, saygılı olmak gibi ahlaki değerlerin, dijital ortama yansması bireyin dijital ortamda davranışlarını ayırt edip, iyiye yönelmesini sağlayacaktır. Buradan hareketle yetişkinlerin dijital ortamda yer alan ahlaki değer algıları ölçülmek istenmiştir. Ölçek tasarlanmadan önce, mevcut ölçeklerin bulunması amacıyla ilgili literatür taranmıştır. Yapılan alan yazın taraması sonucunda Özgen ve arkadaşlarının (2021) ölçeği, ortaokul için geliştirdiklerine ulaşılmıştır. İncelenen alan yazın neticesinde, yeni bir ölçek geliştirmek yerine var olan ölçeğin uyarlamasının yapılabileceği kararı verilmiştir. Bu kararın temelinde çeşitli nedenler yatmaktadır. Öncelikle, uyarlamasının yapılabilirliği söz konusudur. Bu durum, ölçeğin ahlakın kişilik oluşturma sürecindeki temel faktörlere dayandırılması ve evrensel geçerliliğe sahip olması gibi önemli değişkenlerden kaynaklanmaktadır. Buna ek olarak, zaman ve kaynak verimliliği de göz önünde bulundurulmuştur. Yeni bir ölçek geliştirmek uzun bir süreç gerektirebilirken, mevcut ölçeğin uyarlaması daha hızlı ve ekonomik bir çözüm sunabilir. Ayrıca, mevcut ölçeğin zaten mevcut ve geçerli veriye dayandığı göz önüne alınmıştır. Bu veri, uyarlamayı daha sağlam bir zemine oturtabilir ve sonuçların karşılaştırılabilirliğini artırabilir. Psikometrik özelliklerin korunması da önemli bir etken olarak değerlendirilmiştir. Uyarlamayla birlikte ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği gibi kritik özelliklerin korunması daha kolay olabilir. Bu yaklaşım, hem bilimsel hem de pratik açılarından daha avantajlı bir çözüm sunmaktadır. Buradan hareketle bu araştırmanın amacı "Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları Ölçeği"nin yetişkinlere yönelik uyarlamasının gerçekleştirilmesidir.

2. YÖNTEM

Araştırma yetişkin bireylerin dijital ortamlarda yer alan ahlaki değer algılarının ortaya çıkartılmasını amaçlayan, geçerli ve güvenilir bir ölçek uyarlama çalışması olarak desenlenmiştir.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Samsun ilinde yaşayan 506 yetişkin birey oluşturmaktadır. Araştırma iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşama olan pilot uygulama için 30 katılımcının verileri toplanmıştır. İkinci aşama olan doğrulayıcı faktör analizi yapılacak uygulama için 476 katılımcının verileri toplanmıştır. Araştırmanın örneklemine ait betimsel veriler Tablo 1'de verilmiştir:

Tablo 1.

Araştırmanın Çalışma Grubuna Ait Betimsel Veriler

Cinsiyet	Pilot Uygulama		DFA	
	N	%	N	%
Kadın	16	53.33	319	67.02
Erkek	14	46.67	157	32.98
Yaş				
18-28	10	33.33	327	68.61
29-43	10	33.33	64	13.45
44+	10	33.33	85	17.86
Toplam	30	100	476	100

Tablo 1 incelendiği zaman pilot uygulama için 30 katılımcıdan 16'sının (%53,33) kadın, 14 tanesinin (%46,67) erkek olduğu görülmektedir. DFA için 476 katılımcıdan toplanan verilerde ise katılımcıların 319 tanesinin kadın (%67,02) ve 157 tanesinin erkek (%32,98) olduğu görülmektedir. Pilot uygulama için 10 katılımcının 18-28, 10 katılımcının 29-43 ve 10 katılımcının 44+ yaş aralığında olduğu görülmektedir. DFA için toplanan verilerde ise 327 katılımcının 18-28, 64 katılımcının 29-43 ve 85 katılımcının 44+ yaş aralığında olduğu belirlenmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları Ölçeği Kovancı, Korkmaz ve Erdoğan tarafından 2020 yılında geliştirilmiştir. Araştırmacılar, çalışmanın amacını şu şekilde belirtmişlerdir: "Alan yazında, ahlaki değerlerin dijital ya da gerçek ortamda değişiklik göstermese de, insanlar ortamın gerçek olmadığı algısına sahip oldukları için daha rahat tavırlar sergilemekte ve ahlaki algıları değişiklik gösterebilmektedir. Sanal ortamın kişiye verdiği bu rahatlık sonucunda, kişilerin bu ortamda ahlaki değerleri gerçek yaşamdaki gibi algılayıp algılamadıkları konusunda bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu ihtiyaç doğrultusunda, bu çalışmada 'Öğrencilerin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları Ölçeği' nin geliştirilmesi amaçlanmıştır." Alan yazında yer alan değerlerle ilgili ölçekleri incelemişler ve Dilmaç (2007), Şengün ve Kaya (2007), Umar ve Kanger (2018)'in çalışmalarından madde yazımını gerçekleştirmişlerdir. 5'li yapıda oluşturdukları ölçeğin 30 maddelik denemesi 266 öğrenciye uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçekten çıkarılması gereken 13 madde ölçekten çıkarılmıştır. Gerekli analizler yapıldıktan sonra asıl ölçek 17 madde, 3 faktörlü bir yapıda hazır hale gelmiştir. Faktörler "hakkaniyet-sorumluluk", "merhamet-dürüstlük" ve "mahremiyet-nezaket" isimlerini almıştır. Her bir faktörün iç tutarlılık katsayısı sırasıyla 0.86, 0.72 ve 0.70'dir. Ölçeğin tamamının iç tutarlılık katsayısı 0.86 olarak bulunmuştur. DFA ile elde edilen faktör yapısı incelenmiş, uyum indekslerinin yeterli olduğu (ki-kare $\chi^2=1.02$; (sd=637, $p<.01$); $(\chi^2/sd) =1.02$; RMSEA= .02; SRMR= .07; NFI= .90; NNFI= .95; CFI= .98; GFI= .94; AGFI= .92) sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin 5'li yapısı kesinlikle katılmıyorum-kesinlikle katılıyorum aralığındadır.

2.3. Ölçek Uyarlama Çalışmasının Aşamaları

Alan yazında yetişkinlere yönelik dijital ortamda yer alan ahlaki değerler algısı ölçeği ihtiyacı tespit edildikten sonra, yapılan literatür taraması neticesinde ortaokul öğrencileri için dijital ortamda yer alan ahlaki değerler ölçeği bulunmuştur. Bu noktada, mevcut ölçeğin uyarlanarak kullanılmasının uygun olabileceği değerlendirilmiştir. Uyarlamayla birlikte ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği gibi kritik özelliklerin daha kolay korunabileceği düşünülmektedir. Bu nedenlerle mevcut ölçeğin uyarlanmasının, yeni bir ölçek geliştirmeye göre daha uygun bir seçenek olduğu sonucuna varılmıştır. Bu yaklaşım, hem bilimsel hem de pratik açılarından daha

avantajlı bir çözüm sunmaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın amacı "Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları Ölçeği"nin yetişkinlere uyarlanmasını gerçekleştirmektir. Var olan ölçeğin uyarlanması uygun görüldükten sonra, gerçekleştirilecek uyarlama çalışması için gerekli izinler ilgili araştırmacılardan alınmıştır. Alınan izinler neticesinde aşağıda yer alan aşamalar yapılarak "Ortaokul öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları" ölçeğinin uyarlama çalışması gerçekleştirilmiştir.

- Literatür taraması
- Pilot uygulama
- Doğrulayıcı faktör analizi
- Güvenirlik analizi
- Madde analizi

Ölçek uyarlama çalışmasının ilk aşaması çeviri aşamasıdır. Ancak ölçek dili Türkçe olduğu için tercüme aşamasına gerek duyulmamıştır. Alınan izin neticesinde uzman görüşü alınıp (2 eğitim bilimleri uzmanı, 2 felsefe alanında uzman), taslak ölçek formu hazırlanmıştır. Ortaokul öğrencileri için geliştirilen ölçeğin, 18 yaş üstü yetişkinlere uyarlanması hedeflenmiştir. Ölçeğin dili bu açıdan Türk Dili alanında uzman kişiler tarafından kontrol edilmiştir (Seçer, 2015). Yapılan düzenlemelerin ardından ölçek likert formatta düzenlenerek pilot uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Pilot uygulama için eş zamanlı olarak aynı dersi alan farklı fakülte öğrencileri tercih edilmiştir. Ölçek, toplam 30 yetişkin katılımcıya uygulanmıştır. Uygulamanın ardından, katılımcıların ve uzmanların görüşleri dikkate alınarak çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Bu incelemeler çerçevesinde eğitim bilimleri uzmanları, ölçek maddelerinin yetişkinlere uygunluğunu değerlendirmiştir. Aynı zamanda, alan uzmanları da ölçek maddelerinin yetişkinler açısından deneyimlediği değişiklikleri incelemiştir. Uzman görüşleri temel alınarak yapılan değişiklikler şunlardır:

"Dijital ortamda gerçek dünyaya göre daha fazla yalan söylediğim olur." ifadesi, "Dijital ortamda gerçek dünyaya göre daha fazla kendimle alakalı yalan söylediğim olur." şeklinde düzenlenmiştir. Bu değişiklik, ölçeğin daha spesifik ve katılımcıların kişisel deneyimlerine daha uygun hale getirilmesini sağlamıştır.

"Dijital ortamda büyüklerimin öğütlerini uygulamaya çalışırım." ifadesi, "Dijital ortamda büyüklerimin ahlaki öğütlerini uygulamaya çalışırım." şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Bu değişiklik, ölçeğin ahlaki değerlerle ilgili maddelerini daha açık ve öz bir şekilde ifade etmeyi amaçlamaktadır.

Uygulanan bu değişiklikler uzman görüşleri doğrultusunda gerçekleştirilmiş ve ölçeğin yetişkin katılımcılar için daha uygun ve geçerli hale getirilmesi amaçlanmıştır. Bu adımlar, ölçeğin güvenilirliğini ve geçerliliğini artırmayı hedeflemektedir.

Pilot uygulamanın ardından ikinci aşamada ise 476 katılımcının verileri toplanarak Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Uyarlanan ölçeğin geçerlik, güvenilirlik ve madde analizleri veriler toplandıktan sonra gerekli analizler gerçekleştirilerek elde edilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Ölçeğin uyarlanması sonucunda gerçekleştirilen pilot uygulama neticesinde veri setinin analizi yapılmıştır. DFA yapılacak çalışma grubu için de ilk olarak hatalı ve eksik veri girişi kontrol edilmiş, daha sonra ters kodlanan maddeler tespit edilmiştir. Bu bağlamda 2,3,4 ve 5. maddeler düzenlenmiştir. Aykırı (outlier) değerler ve Z puanına bakılıp, +/-2'nin üzerinde değer alan veriler veri setinden çıkartılmıştır, hatayı en aza indirmek için uç değerlerin analiz dışında tutulması, veri setinden silinmesi gerekmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Temel istatistiklere bakılmış, madde-toplam korelasyonu incelenmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini tespit etmek için çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiştir. Çarpıklık ve Basıklık katsayılarının -1+1 aralığında olması, normal dağılımla ilgili kabul edilebilir değerler olarak gösterilebilir. Test ortalaması üzerinden yapılan işlem sonunda çarpıklık katsayısının 0.43; basıklık katsayısının ise 0.08 olduğu tespit edilmiştir. Sonuçlar verilerin normal dağılım gösterdiğini ortaya çıkartmıştır. Gerçekleştirilen istatistiki işlemlerden sonra geçerlik, güvenilirlik ve madde analizi çalışmaları yapılmıştır.

Veri analizinde ölçeğin yapı geçerliği, güvenilirlik ve madde analizleri hesaplanmıştır. Geçerlik için DFA uygulanırken, güvenilirlik için cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı değeri hesaplanmıştır. Madde analizinde madde ayırt edicilik güçleri için madde-toplam korelasyonu ve t testi kullanılarak alt/üst %27'lik grupların madde ortalamaları arasındaki farkların anlamlılığı incelenmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Geçerliğe İlişkin Bulgular

Bir ölçme aracının en önemli özelliği, geçerli olmasıdır. Geçerli olan bir ölçme aracı, diğer bütün özelliklere de sahiptir (DeVellis, 2017).

3.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi

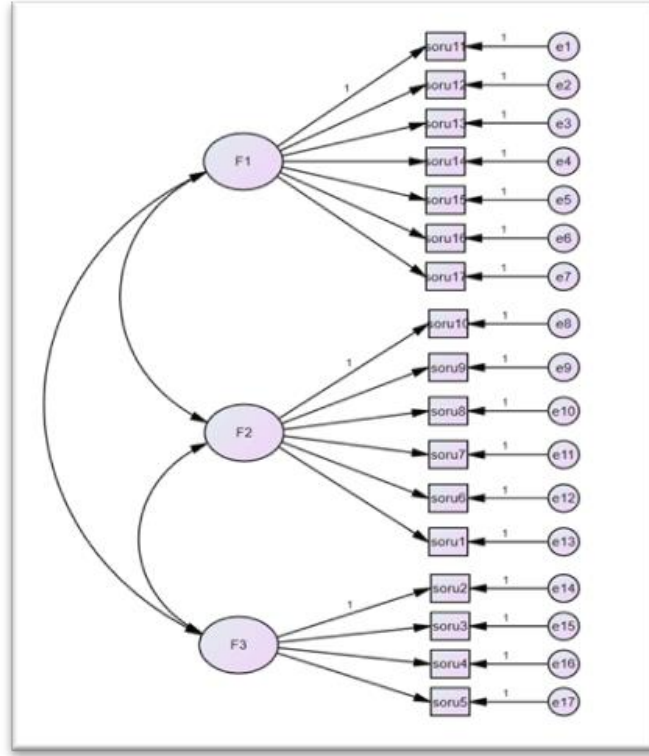
Değişkenler arası ilişkiye dair önceden belirlenmiş bir faktör yapısının uygunluğunu belirlemek için yapılan faktör analizi, Doğrulayıcı Faktör Analizidir (Can, 2017). Araştırmanın doğrulayıcı faktör analizi 476 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen veriler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2.

Uyum İndeksleri, Normal Değerler, Kabul Edilebilir Değerler ve Araştırma Analiz Değerleri

Uyum İndeksleri	Normal Değerler	Kabul E. Değerler	Analiz Değerleri
χ^2/sd	<2	<5	2.88
GFI	>.95	>.90	.92
CFI	>.95	>.90	.93
RMSEA	<.05	<.10	<.063

Tablo 2'de yer alan analiz değerleri incelendiğinde, verilerin kabul edilebilir ve normal düzeyde değerler aldıkları söylenebilir. Doğrulayıcı faktör analizine ilişkin faktör yapısı aşağıdaki path diyagramı Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Doğrulayıcı Faktör Analizine İlişkin Faktör Yapısı

Yukarıda verilen şekilde görüldüğü üzere uyarlanan ölçeğin faktör yapısının yeterli uyum düzeyinde olduğu anlaşılmaktadır. Ölçeğin 3'lü faktör yapısı doğrulanmıştır. DFA sonuçlarına göre analiz edilen madde yükleri aşağıda yer alan Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.

Madde Faktör Yüklerine İlişkin Değerler

Maddeler	Hakkaniyet Sorumluluk	Merhamet Dürüstlük	Mahremiyet Nezaket
2. Dijital ortamda gerçek dünyaya göre daha fazla kendimle alakalı yalan söylediğim olur.		.858	
3. Dijital ortamda insanlara kötü davrandığım durumlarda vicdanım az rahatsız olur.		.851	
4. Dijital ortamda insanlarla yüz yüze olmadığım için bazen kaba ve kırıcı olabiliyorum.		.901	
5. Dijital ortamda başkalarına saygısız davrandığım olabiliyor.		.914	
1. Dijital ortamdaki insanları tanımasam da onların görüşlerine saygı duyarım.			.533
7. Dijital ortamda arkadaşlık ilişkilerine önem veririm.			.738
8. Dijital ortamda olaylara iyi gözle bakmaya çalışırım.			.774
10. Dijital ortamda büyüklerimin ahlaki öğütlerini uygulamaya çalışırım.			.481

6. Dijital ortamda gizlilik kurallarına uyarım.	.555
9. Dijital ortamda kalp kırmamaya özen gösteririm.	.627
11. Dijital ortamda davranışlarımda tutarlı ve dengeli olmaya çalışırım.	.692
12. Dijital ortamda çevremdekilere kötü lakap takmam.	.767
13. Dijital ortamda başkalarının gizliliğine saygı gösteririm.	.826
14. Dijital ortamda her şeyi söylemenin doğru olmadığını bilirim.	.702
15. Dijital ortamda her insanın eşit olduğuna inanırım.	.500
16. Dijital ortamda yaptıklarımın sorumluluğunu alırım.	.716
17. Dijital ortamda başkalarını suçlayıcı davranışlarda bulunmam.	.737

Tablo 3 incelendiği zaman ölçek madde yüklerinin hakkaniyet-sorumluluk faktörü için .555 ve .826 arasında; merhamet-dürüstlük faktörü için .851 ve .914 arasında; mahremiyet-nezaket faktörü için .481 ve .774 arasında değer aldıkları ortaya çıkmıştır. Comrey ve Lee (1992) faktör yük değerlerinin 0.71 ve üzeri için mükemmel; 0.63 için çok iyi, 0.55 için iyi, 0.45 için kabul edilebilir ve 0.32 için zayıf olduğunu ifade etmişlerdir. Faktör yük değerleri incelendiğinde 11 maddenin mükemmel düzeyde, 2 maddenin çok iyi düzeyde, 3 maddenin iyi düzeyde ve 1 maddenin kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 3'e bakıldığında hakkaniyet-sorumluluk faktöründe 9, merhamet-dürüstlük faktöründe 4 ve mahremiyet-nezaket faktöründe 4 madde olduğu ortaya çıkmıştır. Orijinal ölçekte de birinci faktörde 9, ikinci faktörde 4 ve üçüncü faktörde 4 madde bulunmaktadır. Faktör sayısında orijinal ölçekte sadık kalınmış, 3 madde dışında faktör yerleşimleri aynı hesaplanmıştır (3,6,10). Bu maddelerden 3. Madde olan "Dijital ortamda insanlara kötü davrandığım durumlarda vicdanım az rahatsız olur." maddesi uyarlanan ölçekte merhamet-dürüstlük faktöründe yer alırken orijinal ölçekte mahremiyet-dürüstlük faktöründe yer almıştır. 6. Madde olan "Dijital ortamda gizlilik kurallarına uyarım." Maddesi uyarlanan ölçekte hakkaniyet-sorumluluk faktöründe yer alırken orijinal ölçekte merhamet-dürüstlük faktöründe yer almıştır. Son olarak 10. Madde olan "Dijital ortamda büyüklerimin ahlaki öğütlerini uygulamaya çalışırım." Maddesi uyarlanan ölçekte mahremiyet-dürüstlük faktöründe yer alırken orijinal ölçekte hakkaniyet-sorumluluk faktöründe yer almıştır.

3.3. Güvenirliliğe İlişkin Bulgular

Ölçeğin tesadüfi hatalardan arınık olduğunu gösteren güvenilirlik; ölçme araçlarından elde edilen ölçümlerin niteliği ile ilgilenir (Karasar, 1999). Ölçme aracının istikrarlı ve tutarlı sonuçlar vermesine dayanır. Yapılan ölçme araçlarında aranan güvenilirlik ölçütlerinden bir tanesi iç tutarlılıktır. Cronbach Alfa, ölçme aracının iç tutarlılığını belirlemek için kullanılan bir istatistiksel yöntemlerdendir (Can, 2017). Tablo 4'te ölçme aracının güvenilirlik katsayısı ve DFA yapılan her bir alt boyuta ilişkin güvenilirlik katsayıları verilmiştir.

Tablo 4.

Ölçme aracının güvenirlik katsayısı ve DFA yapılan her bir alt boyuta ilişkin güvenirlik katsayıları

Faktörler	Madde Sayısı	DFA için Cronbach Alpha Katsayısı
Faktör 1	9	.868
Faktör 2	4	.906
Faktör 3	4	.775
Toplam	17	.831

Tablo 4'te alt faktörler ve genel toplamın cronbach alpha katsayısı hesaplanmıştır. Alpha katsayısı 0 ve 1 arasında değer almaktadır. Katsayı değeri ne kadar yüksek olursa, ölçme aracının iç tutarlılığı o kadar yüksek olmaktadır; ancak .95 üzeri katsayı değerleri, maddelerin birbirlerine çok benzediklerini gösterdiğinden ayırt ediciliği olumsuz yönde etkiler (Can, 2017). Tablo incelendiğinde DFA için yapılan analizde alpha değerinin birinci faktör için .868; ikinci faktör için .906; üçüncü faktör için .775 ve son olarak genel toplam için .831 olduğu görülmektedir. Alınan katsayı değerleri neticesinde alan yazına bağlı kalarak ölçeğin ve alt faktörlerin güvenilir olduğu söylenmektedir (Büyüköztürk, 2005).

3.4. Madde Analizi

Madde analizi, ölçme aracıyla ölçülecek olan özelliğin maddeler tarafından yeterince ölçülüp ölçülmediğiyle ilgilidir (Acar Güvendir ve Özer Özkan, 2022). Maddelerin amaca hizmet etme düzeyinin belirlenmesi amacıyla madde-toplam korelasyon analizi yapılmıştır. Belirlenen madde-toplam korelasyon değerleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5.

Madde-Toplam Korelasyon Analizi

Faktör 1		Faktör 2		Faktör 3	
Madde No	R	Madde No	R	Madde No	R
11	.689	1	.394	2	.342
12	.667	6	.532	3	.418
13	.741	7	.402	4	.490
14	.484	8	.480	5	.510
15	.426	9	.631		
16	.614	10	.524		
17	.660				

Tablo 5'e bakıldığında madde toplam korelasyon katsayıları ilk faktör için .426 ile .741; ikinci faktör için .394 ile .631 ve son faktör için .342 ile .510 aralığında değişmektedir. Ölçekte bulunan maddelerin tamamı pozitif yönlü bir ilişki içindedir. Alınan değerler incelendiğinde, maddelerin amaca hizmet etme düzeylerinin iyi olduğu söylenebilir. Büyüköztürk (2005)'e göre .30 ve üzeri olan maddeler iyi maddeler, .20-.30 arası maddeler düzeltilmeli ve .20 altında kalan maddeler ölçekten çıkartılmalıdır.

3.5. Madde Ayırt Ediciliği

Madde analizi için kullanılan başka bir yöntem ise veriler toplandıktan sonra %27 alt ve %27 üst grupların oluşturulup, aralarındaki farka bakılmasıdır. Bu farkın hesaplanması için ilişkisiz t testinden faydalanılabilir. Ölçülmek istenen özelliğe sahip olanlar ile olmayanları ayırabilecek nitelikte olan maddelerin ölçme aracını oluşturması beklenen durumdur (Acar Güvendir ve Özer Özkan, 2022; Can, 2017). Alt-Üst gruplar fark analizi Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6.

Alt-Üst Gruplar Fark Analizi

Faktör 1		Faktör 2		Faktör 3	
Madde No	t	Madde No	t	Madde No	T
11	12.069	1	7.675	2	8.637
12	13.715	6	9.649	3	10.210
13	15.299	7	6.723	4	12.504
14	10.142	8	8.075	5	11.716
15	8.780	9	11.743		
16	12.881	10	8.898		
17	14.967				
Toplam:32.883					
Df:172					
P<0.001					

Tablo 6'ya bakıldığında ölçekte bulunan 17 madde, faktörler ve faktör toplamı için bağımsız örneklem t testi sonucundan alınan değerlerin 6.723 ile 15.299 arasında olduğu görülmektedir. Ölçeğin bütününe ait t değeri 32.883 olarak belirlenmiştir ve belirlenen sonuçlar anlamlı düzeydedir ($p<.001$). Başka bir ifadeyle ölçekteki maddelerin her birinin ve ölçeğin tamamının ayırt ediciliğinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmada “Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları Ölçeği”nin yetişkinlere yönelik uyarlamasının yapılması amaçlanmıştır. Ölçek uyarlama adımları takip edilmiş, buna yönelik gerekli analizler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonunda uyarlanan ölçeğin geçerlik, güvenilirlik ve madde analizleri yeterli düzeyde ortaya çıkmıştır. Üç faktör ve 17 maddeden oluşan orijinal ölçek, uyarlama çalışmasında bütünlüğünü korumuş, 4 madde dışında aynı kalmıştır. Sonuçlar doğrulayıcı faktör analizi ile doğrulanmış, uyum indeksleri yeterli düzeyde tespit edilmiştir. Güvenirlik için DFA katsayısı .831 olarak hesaplanmıştır. Gerçekleştirilen analizlere göre uyarlanan ölçeğin yetişkinlerin dijital ortamda yer alan ahlaki değerler algılarını ölçmek için gereken özelliklere sahip olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırmanın Etik İzinleri

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı= Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi= 29/03/2023

Etik değerlendirme belgesi karar sayı numarası= 2023-183

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Araştırmacılar, araştırma hazırlanırken; veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarında herhangi bir çıkar çatışması alanının bulunmadığını onaylamaktadırlar.

5. KAYNAKÇA

Acar Güvendir, M. & Özer Özkan, Y. (2022). *Tüm yönleriyle ölçek geliştirme süreci*. Pegem Yayıncılık.

Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler eğitimi dergisi*, 6(16), 9-27.

Balaman, F. (2015). Dijital Öyküleme Yönteminin Öğrencilerin Toplumsal Değer Yargılarına Etkisi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(8).

Bozkurt, A., Hamutoğlu, N. B., Kaban, A. L., Taşçı, G., & Aykul, M. (2021). Dijital bilgi çağı: Dijital toplum, dijital dönüşüm, dijital eğitim ve dijital yeterlilikler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 35-63.

Bozkurt, E. (2019). Karakter eğitimi ve değerler eğitimi ile ilgili temel kavramlar. İçinde B. Özer (Ed.), *Karakter ve değerler eğitimi* (ss. 1-26). Pegem Akademi.

Can, A. (2017). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. PegemA.

- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis. (2th Ed.)*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Çepni, S. (2020). Eğitimde “bir adım ötesi” tartışmalarının kavramsal çerçevesini anlamak: dijitalleşme ve insanileşme (etik ve değerler) kavramlarında denge kurma arayışları. *Fen Matematik Girişimcilik ve Teknoloji Eğitimi Dergisi*, 3(2), 65-79.
- Çetin, N., & Balanuye, Ç. (2015). Değerler ve eğitim ilişkisi üzerine. *Kayı. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, (24), 191-203.
- Deniz, K., & Karagöl, E. (2018). Değerler eğitimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 244-255.
- Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS*. SAGE Publishing.
- Gümüş, B. (1977). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Kalite Matbaası.
- Hallinan, B., Kim, B., Mizoroki, S., Scharlach, R., Trillò, T., Thelwall, M., ... & Shifman, L. (2021). The value (s) of social media rituals: a cross-cultural analysis of New Year’s resolutions. *Information, Communication & Society*, 1-22.
- Karacaoğlu, H. (2018). *Dijital Hikayelerin Türkçe Dersi Değerler Eğitimine Yönelik Etkisinin İncelenmesi* (Master's thesis). Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Nobel Yayınevi.
- Korkmaz, S. (2014). Din psikolojisinde değerler ve Erol Güngör’ün değerler hakkındaki görüşleri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (24), 177-199.
- Korkmazgöz, R. (2019). *Değerler Eğitiminin İnanç Sistemi Açısından Değerlendirilmesi. İçinde B. Özer (Ed.), Karakter ve Değerler Eğitimi (ss. 120-143)*. Pegem Akademi.
- Min, T. K. (1998, January). A Study on the Hierarchy of Values. In *The Paideia Archive: Twentieth World Congress of Philosophy* (Vol. 40, pp. 67-75).
- Parankimalil, J. (2015). *Approaches to Educational Technology. Role of Educational Technology in the Teaching-Learning Process: B. Ed. Notes*.
- Şahin, T. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi öz-yeterliliklerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Seçer, İ. (2015). *SPSS ve LISREL ile pratik veri analizi*. Anı Yayıncılık.
- Şentürk, Ş. (2019). *Eğitim programlarında değerler. İçinde B. Özer (Ed.), Karakter ve değerler eğitimi (ss. 146-162)*. Pegem Akademi.
- Tabachnick, B.G. and Fidell, L.S. (2014). *Using Multivariate Statistics* (6th Ed.). Edinburgh: Pearson Education Limited.
- Uslupehlivan, B. U. E., & Erden, M. K. (2019). *Değer eğitiminde dijital öykü kullanımı*. Pegem Akademi.

Werneck, V. R. (1998, January). Valeur et Culture. In *The Paideia Archive: Twentieth World Congress of Philosophy* (Vol. 40, pp. 127-135).

6. EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The concept of value is a set of beliefs, feelings and attitudes that we use in daily life but cannot fully define. Value carries an abstract and spiritual meaning in social sciences and expresses a material equivalent. Values form our beliefs that shape our behavior and guide our lives. Values' meanings and definitions have historically varied (Parankimalil, 2015). Different philosophers have explained value in different ways. It is debated whether values are a discovery or an invention (Hallinan, Kim, Mizoraki, Scharlach, Trillo, Thelwall 2021). While innate values consist of concepts such as love, respect and honesty, acquired values consist of elements such as habits, cultural heritage, clothing style, customs and traditions. Values are an important building block for the continuity of societies (Şahin, 2013). It can be said that values affect social development and progress and protect the individual and social structure with the adaptation of the society. Values guide the behavior of individuals and affect public health. Values guide the individual's life by providing social order and ensuring a good life (Werneck, 1998; Balaman, 2015). Values are taught through different approaches and education that includes moral values enables individuals to distinguish between right and wrong. It is seen that values have changed with digitalization and moral values have gained importance in the digital environment (Şentürk, 2019). Moral values in the digital environment help guide individuals' digital behaviors. From this point of view, it was aimed to measure adults' perception of moral values in the digital environment. When the literature was examined, it was found that Özgen et al. (2021) developed the scale for middle school. When the scale was examined, it was decided that it could be adapted without the need to develop a new scale. From this point of view, this study aims to adapt the "Secondary School Students' Perceptions of Moral Values in Digital Environment Scale" for adults.

Method

This research is a scale adaptation study. The sample of the study consists of 506 adult individuals living in Samsun province. The research was conducted in two stages. In the first stage, data were collected from 30 participants for pilot application. In the second stage, data were collected from 476 participants for confirmatory factor analysis. "Secondary School Students' Perceptions of Moral Values in the Digital Environment Scale" developed by Kovancı, Korkmaz, and Erdoğan in 2020 was used as a data collection tool. The researchers explained the purpose of the study as follows: "Although moral values do not change in digital or real environments in the literature, people exhibit more comfortable attitudes and their moral perceptions may change due to the perception that the environment is not real. As a result of this comfort provided by the virtual environment, there is no study on whether people perceive moral values in this environment as in real life. In line with this need, this study aims to develop "Students' Perceptions of Moral Values in Digital Environment Scale". After the adaptation of the existing scale was deemed appropriate, the necessary permissions were obtained from the relevant researchers for the adaptation study. As a result of the permissions obtained, the adaptation study of the "Secondary School Students' Perceptions of Moral Values in Digital Environment" scale was carried out by performing the following stages. The first stage of the scale adaptation study is the translation stage. However, since the scale language is Turkish, the translation stage was not necessary. As a result of the permission obtained, expert opinion was obtained and a draft scale form was prepared. It was aimed to adapt the scale developed for middle school students to adults. Accordingly, the language of the scale was checked by experts in the field of Turkish Language (Seçer, 2015). After the arrangements were made, the scale was organized in Likert format and made ready for pilot application. For the pilot application, students from different faculties taking the same course at the same time were preferred. The scale was applied to 30 adult participants. In the second stage, which was the actual application after the pilot application, data were collected from 476 participants and Confirmatory Factor Analysis (CFA) was performed. After the data were collected, the validity, reliability and item analyses of the adapted scale were calculated.

Results and Discussion

The study, it was aimed to adapt the "Secondary School Students' Perceptions of Moral Values in Digital Environment Scale" for adults. Scale adaptation steps were followed and the necessary analyzes were carried out. At the end of the research, the validity, reliability, and item analysis of the adapted scale were found to be sufficient. As a result of the exploratory factor analysis, the factor structure of the scale was preserved. The original scale, which consisted of three factors and 17 items, maintained its integrity in the adaptation study and remained the same except for 4 items. The results were confirmed by confirmatory factor analysis and the fit indices were found to be adequate. For reliability, the EFA alpha coefficient was calculated as .879, and the CFA coefficient was calculated as .831. According to the analysis, it is concluded that the adapted scale has the necessary features to measure adults' perceptions of moral values in the digital environment.